

TEORIE PRZEMOCY DOMOWEJ

Wypracowano już wiele teorii wyjaśniających przemoc domową. Zasadniczo można je podzielić na biologiczne, psychologiczne i psychospołeczne. Biologiczne spojrzenie na badania dotyczące przemocy ze strony partnera koncentruje się na roli czynników genetycznych¹⁶ oraz urazów i chorób mózgu, a także zmian funkcjonalnych mózgu powstałych na skutek traumy, w rozwoju zachowań agresywnych i przemocy¹⁷.

Teorie psychologiczne koncentrują się na ustaleniu wpływu, jaki na stosowanie przemocy przez partnera mają różne problemy psychologiczne (niższe poczucie własnej wartości, deficyty komunikacyjne czy brak umiejętności radzenia sobie) i psychiatryczne (nadużywanie szkodliwych substancji i alkoholu, zaburzenia osobowości i zaburzenia psychiczne)¹⁸. Główną trudność, na jaką napotykają zwolennicy tych teorii, polega na tym, że wyjaśnianie przemocy poprzez wskazywanie na problemy psychologiczne i psychiatryczne może być uznane za próbę usprawiedliwienia zachowań sprawcy.

W nurcie psychospołecznym rozpatruje się takie czynniki, jak normy społeczne i rozpowszechnione postawy wobec przemocy¹⁹. Z tego nurtu wywodzą się: teorie społecznego uczenia się, teoria zasobów, teoria wymiany, teoria konfliktów i teoria stresu. Ogólnie sugerują one, że przemoc mężów wobec

¹⁶ Zob. H. S o l e r, P. V i n a y a k, D. Q u a d a g n o, *Biosocial aspects of domestic violence*, „Psychoneuroendocrinology” 25(2000) nr 7, s. 721-739.

¹⁷ Zob. tamże.

¹⁸ Zob. S.M. S t i t h, D.B. S m i t h, C.E. P e n n, D.B. W a r d, D. T r i t t, *Intimate Partner Physical Abuse Perpetration and Victimization Risk Factors: A Meta-analytic Review*, „Aggression and Violent Behavior” 2004, nr: 1(10), s. 65-98; K.G. B a r o n i n., *Hostility, Anger, and Marital Adjustment: Concurrent and Prospective Associations with Psychosocial Vulnerability*, „Journal of Behavioral Medicine” 30(2007) nr 1, s. 1-10; M.P. T h o m p s o n, J.B. K i n g r e e, *The Roles of Victim and Perpetrator Alcohol Use in Intimate Partner Violence Outcomes*, „Journal of Interpersonal Violence” 21(2006) nr 2, s. 163-177.

¹⁹ Zob. G.M. E r c h a k, R. R o z e n f i e l d, *Societal Isolation, Violent Norms, and Gender Relations: A Re-Examination and Extension of Levinson's Model of Wife Beating*, „Cross-cultural Research” 1994, nr 2(28), s. 111-133; S.A. M e l z e r, *Gender, Work and Intimate Violence: Men's Occupational Violence Spillover and Compensatory Violence*, „Journal of Marriage and Family” 64(2002) nr 4, s. 820-832.

żon jest wynikiem modeli behawioralnych, z jakimi mieli do czynienia w dzieciństwie. Główną trudność w przypadku teorii psychospołecznych stanowi różnorodność definicji i podejść do teoretycznych wyjaśnień przemocy domowej, a co za tym idzie, wielość sposobów badania tej rzeczywistości i procedur analitycznych składających się na ich metodologię.

Wieloczynnikowe podejście do opisu przyczyn przemocy i prowadzących do niej mechanizmów psychologicznych zmierza do weryfikacji i wyjaśnienia znaczenia genezy różnorodnych czynników mających wpływ na funkcjonowanie osób zaburzonych i społecznie niedostosowanych. W szczególności dąży się do wskazania czynników ryzyka, które mają znaczenie prognostyczne i umożliwiają przewidywanie zachowań przestępczych.

Najnowszą koncepcją, która holistycznie traktuje uwarunkowania zachowań agresywnych w bliskich związkach partnerskich, podkreślając czynniki ryzyka w opisie przyczyn i mechanizmów prowadzących do przemocy, jest teoria Teoria I³ (I-Cubed Theory) Eli'ego J. Finkela²⁰.

Teoria I³ stanowi podstawę ustrukturalizowania licznych czynników ryzyka: demograficznych, kulturowych, indywidualnych i środowiskowych, w grupy, które –powiązane w interakcje – prowadzą do przemocy. Model teoretyczny zakłada rozumienie zachowania agresywnego jako procesu. Wystąpienie tego rodzaju zachowania w bliskich relacjach uzależnione jest od interakcji trzech czynników: nakłaniania-wszczynania (ang. instigation), pobudzania (ang. impellance) i hamowania (inhibition). W poszczególnych czynnikach występują cztery grupy zmiennych: dyspozycyjne, sytuacyjne, relacyjne i dystalne.

W modelu Finkela wyeksponowany został dotychczas niemal pomijany czynnik, jakim jest prowokacja. Jako główny generator agresji może on zostać uruchomiony przez zachowanie osoby bliskiej lub też poprzez przeszkodę w realizowaniu celu. Na to, czy dana osoba w sytuacji prowokacji zareaguje agresywnie, wywierają wpływ czynniki indywidualne, sytuacyjne i socjalizacyjne. Określone czynniki mają, według Finkela, istotne znaczenie na każdym etapie aktywizowania się agresji; interakcja składowych elementów wyzwała zachowanie agresywne.

Poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, dlaczego ludzie w systemie rodzinnym krzywdzą siebie nawzajem, nie doprowadziło do powstania jednego spójnego modelu teoretycznego, lecz zaowocowało różnorodnością podejść, z których każde koncentruje się na innych mechanizmach odpowiedzialnych za przemoc.

²⁰ Zob. E. J. F i n k e l i n., *Using I³ Theory to Clarify when Dispositional Aggressiveness Predicts Intimate Partner Violence Perpetration*, „Journal of Personality and Social Psychology” 2012, t. 102, nr 3, s. 533-549.